

Keynote

Först vi sen jag

reflektioner kring musik, intersubjektivitet, inkludering och identitet

Ulf Jederlund,

University Lecturer in Special Education, Music therapist, Authorized Psychotherapist.

Department of Special Education, Stockholm University

Förbundet för Musikterapi i Sverige (FMS) 50 år

Jubileumskonferens, 2024-05-17 – 2024-05-19

ulf.jederlund@specped.su.se

kontakta@jederlund.nu

phone: + 46 70 240 35 66

Kungälv, 1994 - 2024

Jag vill prata om musik, sociala relationer och identitet utifrån både egna erfarenheter som musikterapeut och som forskare inom fältet relationell pedagogik. Mitt relationella psykoterapeutiska perspektiv finns också med, underliggande. Jag målar med breda penseldrag och diskuterar musikterapeutisk verksamhet och musikterapeutiska möjligheter i ljuset av några användbara begrepp, och formulerar några frågor.

Två fält möts

- **Musik och språk** - musikterapeutiska utgångspunkter

Tidigt samspel, musikalisk kommunikation, relationell utveckling, språkutveckling, estetiska processer och kommunikativ identitet; *tillit i att samspela och att språka.*

- **Relationell pedagogik** - ett växande internationellt forskningsfält

Det pedagogiska *mötet*, *relationell kunskapssyn*. Inkludering och demokrati. *Relationskompetens.*

Det gemensamma:

Ömsesidighet i genuina möten – oavsett musikaliska, pedagogiska eller terapeutiska. **Intersubjektivitet.**

Föreläsningens teoretiska utgångspunkter är sociologiska, pedagogiska och relationella perspektiv.

Intersubjektivitet (samförståelse, ömsesidighet) (Buber, Scheff, Trevarthen, Stern m.fl)

Primär intersubjektivitet – den interpersonella affektiva nivån, det icke-verbala och musikaliska samspelet en–till–en. **Delade nu-upplevelser av emotion och relation.**

Sekundär intersubjektivitet – ömsesidiga lustfyllda samspelshandlingar, lek. **Delade nu-upplevelser som involverar konkreta objekt;** t ex en tredje part, en leksak eller ett musikinstrument. Ännu främst ickeverbal nivå. Protokonversation.

<http://www.musikochsprak.se/far-man-tid-gar-det-bra-tora-film/>

Tertiär intersubjektivitet – nu även verbal-/symbolisk konversation:

Sam-förståelse kring upplevelser och tänkta fenomen, t ex i lek med jämnåriga. **Delade upplevelser och förståelse av något abstrakt annat, också bortom tid och rum.**

<http://www.musikochsprak.se/talking-twins-holistiske-sprakutveckling/>

”Kvartär” intersubjektivitet – förståelse av (var-) andras förståelse: **Igenkänning** av känslö- och språkuttryck, värden och normer. Genrer och stilar. **Delade upplevelser av handling, gemenskap, identitet - kultur.**

<https://www.google.com/search?client=firefox-b-d&q=rockin+pots#fpstate=ive&vld=cid:dc52396b,vid:aB5oTzkeoxE,st:0>

Inkludering

Allas lika värde och rätt att vara med.

Ingen samstämd vedertagen definition av *vad inkludering är*.

Fyra återkommande kärnbegrepp (aspekter av inkludering) i forskningen som tillsammans uttrycker *grad av inkludering* i samhälls- och utbildningssystem:

- **Närvaro**
- **Placering**
- **Delaktighet**
- **Utveckling och framsteg**

(Ainscow & Messiou, 2018; Ramberg & Watkins, 2020)

Närvaro (*presence*)

Den första aspekten av inkludering handlar om närvaro. Det är själva grundprincipen: är man med i eller är man utanför gemenskap och relationer med andra?

Bukarest 1994,

Oraza de Lumina

Ñanta

Sucre, Bolivia 2006

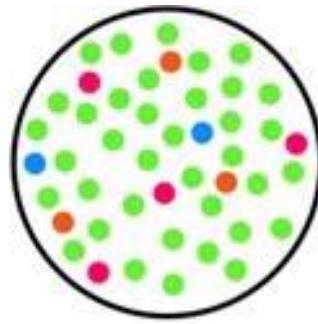
Placering (*placement*)

Var i systemet placeras (finns) individer och grupper?

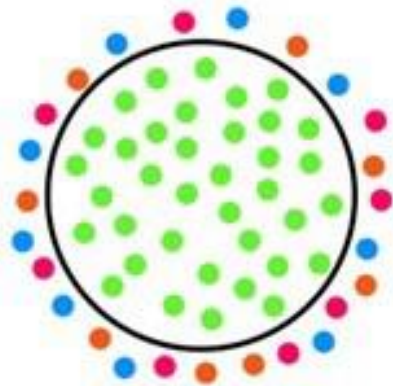
I vilken omfattning på olika platser? Finns möjlighet byta plats? Kan platser bli mer inkluderande i sig, är miljöerna tillgängliga?

- i ordinarie verksamheter,
- i särskilda verksamheter,
- i specialverksamheter, extra anpassade verksamheter
- i enskilda verksamheter,
- eller, utanför alla slags verksamheter ... ?

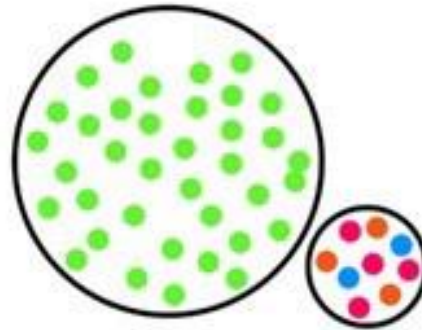
Inkludering, exkludering eller mittemellan ?

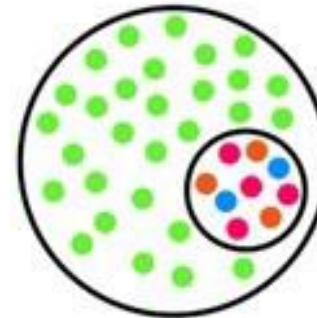
Inkludering

Exkludering

Segregation

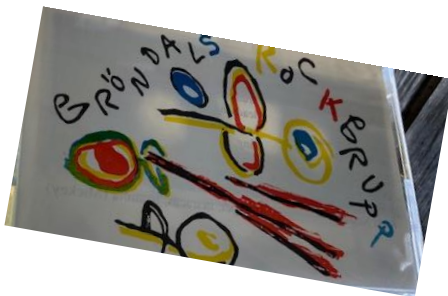
Integration

“Specialpedagogik för lärande; Inkludering och delaktighet” (Skolverket, 2017)

Gröndals rockgrupp

1985 - 1995

Delaktighet (*participation*)

Den enskildes subjektiva upplevelse av att vara med.

Participation - definition i ICF :

“Engagement in life-situations containing a sense of motivation and belonging, active goal directed behaviour and environmental opportunities to act”

(Internationell klassifikation av funktionstillstånd, funktionshinder och hälsa. World Health Organization, 2001),

(Konventionen om rättigheter för personer med funktionsnedsättning (FN, 2006, ratificerad av Sverige 2009)

Framsteg (progress)

Uppleva utveckling och resultat: *välstånd, agens, self-efficacy, tillit, hopp, livskvalitet*. Glädje över utveckling och uppnådda mål.

Skarpnäck 1986

Vem definierar framgång ?

Hur synliggörs framsteg i musikterapeutisk verksamhet?
Hur kan barns, elevers och klienters röster göras hörda?

”Hur mäter man vackert ?”

(Bo Eneroth, 1987)

Österhaninge, 1946

Nr 1
1945

Handboken

ORGAN
FÖR
MUSIKSKOLAN
HANDEN

Pris
25 öre

Lindgren & Sundin, 1946

MUSIK-
SKOLANS

melodi
BOK

2
2:a
uppl.

TRUFANGELN

Tr 1 Årgång 1 1946
Organ för Musikskolan, tel. Handen 357

Redaktör: Bertil Sundin

Ansvarig utgivare: Nils Lindgren

Platsredaktörer:

Beateberg..... Börje Johansson

Dalarö..... Anna-Greta Blöm, tel 65

Sorunda..... Lars Johansson, tel Billsta 76

Trungelsta..... Kurt Karlsson, tel. 176

Vendelaö..... Ännu ej utsedd

Västerhäninge.... Arnold Lindblom, tel 236

Ösbybro..... Rune Lundkvist

Österhäninge..... Helga Seffers

Östnora..... Iréne Andersson, tel. 85

Dessutom ingår i redaktionen ett antal ännu ej utsedda
frimärksalikare, tidningshäftare, tryckpressdragare,
pappersjämnare och div. reporters.

Lösnummerpris 25 öre.

Annonspris: Kvarts sida per termin kr. 2.50

Halv " " " " 5:-

Hel " " " " 10:-

Nästa nummer beräknas utkomma i mitten av oktober.

Redaktörens sida.

Fyll alla läsare! *eban*

Vad är meningen med den här tidningen? Den har väl ingenting med musikundervisningen att göra?

Detta är väl några av de frågor som väl många läsare kommer att framställa när de får den här tidningen i sina händer.

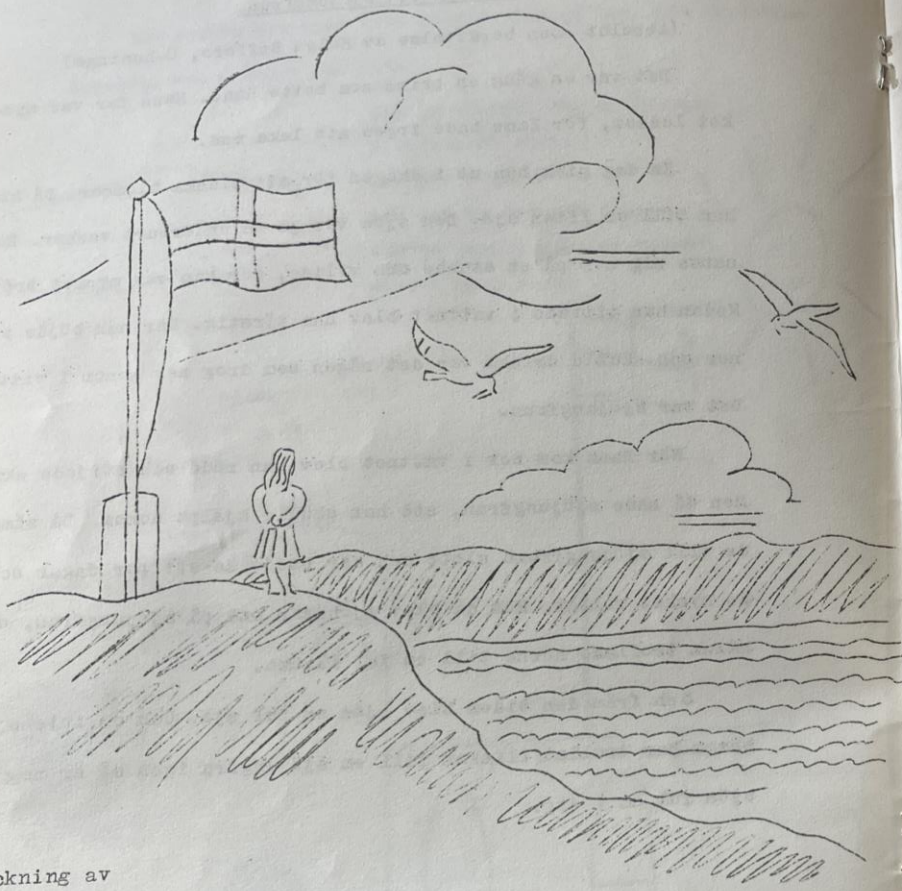
Ja, skulle vårt enda intresse vara att lära barnen spela kanske tidningen är onödig. Men vi vill ha ut mer av undervisningen. Vi anser inte att musik är något, som helt är skilt från allt annat, utan att den är ett led i det stora sociala sammanhanget. Därför tycker vi också det är viktigt att skapa kontakt mellan de olika avdelningarna, och att genom musiken skapa glädje i gemenskap, som vi anser vara det stora hos musiken.

Det här är elevernas egen tidning, och det är eleverna som själva skall skriva i den. Det kan vara i form av pjäser, berättelser, korsord och så naturligtvis teckningar. Och så har vi "klagospalten" där var och en kan klaga på det han tycker är tråkigt i Musikskolan. Och i tidningen förstås,

m m m m m m m m m m m m m m m m m

-6-

Teckning av
Barbro Andersson
Vendelsö

-7-

Speciellt till föräldrar.

Skrammel och oljud.

Om undervisning.

Musikundervisningen i vårt land har förut varit tillgänglig endast för några få, för sådana, som haft tillgång till lärare och som haft råd att ta lektioner för dessa lärare. Undervisningen har varit för dyr för de flesta och på landet har det i regel ej funnits några lärare. Det är denna brist vi inom folkmusikskolan vill försöka att avhjälpa. Vi vill försöka göra musikundervisningen tillgänglig för alla och då under sådana förutsättningar, att ekonomin ej utgör något hinder. Vi anser att alla människor, oberoende av ekonomisk ställning, har rätt till denna undervisning.

Vi bedriver undervisningen i grupper eller klasser, vad man nu vill kalla det, t.ex. i pianogrupper, fiolgrupper, tonett- och blockflöjtsgrupper, gitarrgrupper o.s.v. beroende på vilka instrument som är företrädade vid avdelningarna. Vi kan inte ha speciallärare till de olika grupperna, det skulle bli alldeles för kostsamt, utan vi ordinarie lärare får slå våra kloka (?) huvuden tillsammans och hjälpas åt att lösa elevens problem, när det blir något särskilt.

Det kan hända att den nuvarande lösningen av undervisningsproblemet ej är den bästa, men för närvarande finns ej någon utväg. Vi hoppas att så småningom kunna intressera de kommunala myndigheterna för att lösa det ekonomiska problemet.

(Var vänlig fortsätt på sid. 17)

Se mig för här är jag

<https://www.google.com/search?client=firefox-b-d&q=se+mig+f%C3%B6r+h%C3%A4r+%C3%A4r+jag+tv4+morgon+studion#fpstate=ive&vld=cid:b27aa832,vid:TL7QKto7VjU,st:0>

Ett punktuellt (*vad*) eller ett relationellt (*vem*) bemötande av terapeuten, pedagogen, medmänniskan.

Det mellanmännsliga - *Vad eller Vem?*

”Relationell pedagogik” – filosofi, rörelse, växande internationellt forskningsfält

Rötter i relationell filosofi och sociologisk teori

Bubers ”Jag – Du, Jag – Det”, kommunikationsteorier: Mehrabians *Immediacy Behaviours* (1960 -), Batesons *Ecology of mind* (1970 -), Scheffs *Mikro-sociologi* (1990 -).

”No Education Without Relation” (*”in the gap”*)

(Ut-)bildning – utveckling, fostran och lärande - sker *i mellanrummet*, i interaktionsfältet mellan människor. ”*Samspelet, tas på absolut allvar*” (Buber; Biesta, 2004).

Pedagogisk takt (*pedagogical tactfulness*)

Följsamhet och improvisationsförmåga *“founded in immediate sensory perception”* (van Manen, 1991/2015).

“The aesthetic experiences of interplay; ... the dynamics in gaze, rhythm, gestures, vocal sounds and images” (Løvlie, 2007).

(von Wright 2000; Bingham & Sidorkin, 2004; Ljungblad, 2016; Aspelin 2018; Jederlund, 2021)

Stockholms
universitet

Mikrosociologi

The microsociology of the relationship

Ömsesidig intoning, reglering av närhet och distans, affekt-aktivering i samspelet här-och-nu (glädje, stolthet, skam, ilska, rädsla ...)

“Intersubjective communication momentarily either strengthens or weakens social bonds .../ the course of communication determines the quality of the relationship.”

(Thomas Scheff, 1990)

Analysmodeller för icke-verbalt samspel grundade i mikrosociologisk analys

- Beebe & Lachmann; *dyadisk systemteori*
- Baldwin, och Carin Holmlunds *cirkelreaktionsteori*
- Ulla Holck; *”interaction themes”*
- ... finns fler, går att skapa fler, med olika begrepp som utgångspunkt

(Scheff, 1990, Wosh & Wigram, 2007; Jederlund, 2023)

”Pelle ser trött ut när han slår upp matematikboken. *Huvudet hänger och överkroppen är böjd.*” – Jag tänkte att vi skulle börja och bara kolla på det här”, säger läraren Ingrid med *försiktig röst*. Hon talar med *lugnt tonläge* när hon *repeterar* volymen av pyramider och koner. Hon *betraktar hela tiden hans ansikte* som är *riktat* mot boken. Ingrid *väntar in* och *varje gång Pelle nickar* fortsätter hon genomgången. Så sammanfattar hon med en formel och *säger lugnande*: ”Det kommer vi tillbaka till. Du behöver inte kunna det *nu.*” Då blir Pelle *mer aktiv*, *samtalet flyter på* och *de faller in i varandras tal*. Pelle *ser ut att förstå och börjar arbeta* på egen hand. Ingrid *går ... //*. (Ljungblad, 2016, s. 182)

Den transkriberade videosekvensen omfattar en lärar-elevinteraktion som varar i cirka två och en halv minut. Under denna period bjuder läraren in med försiktighet, tilltalar (undervisar) med respekt och timing och reglerar affekt och kravnivå. Hon tryggar eleven, hjälper honom att reglera känslor och motstånd, får honom delaktig i lärandeaktiviteten, och lämnar honom i förtroende.

(Jederlund, 2021)

Relationskompetens

“The pedagogue’s ability to see the individual child on its own terms and attune the own behaviour accordingly without giving up leadership, as well as the ability to be authentic in the contact (*the pedagogic craftsmanship*).

Additionally, the pedagogue’s ability and willingness for taking full responsibility for the quality of the relationship (*the pedagogic ethics*).“

(in Juul & Jensen, 2009, p. 124, my translation)

Relationskompetens

Jonas Aspelin (2018):

En tredelad modell av (lärares) relationskompetens baserad på Scheffs mikrosociologiska perspektiv:

Kommunikativ kompetens:

förmågan att tona in (attune) i samspelet, att sträva efter en hög grad av konsonans och ömsesidig förståelse och respekt

Differetieringskompetens:

förmåga att reglera närhet och distans i relationen

Socio-emotionell kompetens:

förmåga uppfatta och reglera emotionella signaler i relationella transaktioner (samspelsturer)

Hur träder musikterapeuters relationskompetens fram ?

- Är musikterapeuter medvetna om sin relationskompetens?
Kan de sätta ord på den?
- Är det självklart att musikterapeuter utvecklar god relationskompetens? Varför det i så fall?
- Kan musikterapeuter inta ett punktuellt förhållningssätt till sina klienter ibland? (eller är vi alltid relationella?)
- Kan vi ha hjälp i att beskriva mt:s relationskompetens i termer av relationell filosofi och relationell pedagogik?
- Hur kan en utvecklad relationskompetens bli en tillgång även utöver i de specifika musikterapeutiska mötena med barn, elever, klienter och patienter?

Hur träder musikterapeuters relationskompetens fram ?

Några punkter i FMS Etiska riktlinjer

”Musikterapeuten bör eftersträva etisk medvetenhet och moralisk mognad.

Bemötandet av klienter ska grundas på respekt. Klienten ska så långt som möjligt göras medveten om och bestämma över terapins inriktning och behandlingsmål.

Musikterapeuten ska vara observant på klientens beroende ...

Musikterapeutiska insatser inom ramen för någon form av tvångsvård förutsätter en särskilt omsorgsfull bedömning.”

Hur berörs eller återspeglas begrepp som intersubjektivitet, relationskompetens, inkludering, delaktighet och identitet i våra etiska riktlinjer?

Identitet, vem och vad vi uppfattar oss som, utvecklas i sociala relationer i pågående samspel i de sammanhang där vi ingår. I självupplevelser knutna till frågor som; kan jag uttrycka mig, får jag uttrycka mig, har jag ett språk, är det någon som ser och lyssnar finns en resonans, får jag svar, blir jag bekräftad som den jag träder fram, är jag delaktig i ett sammanhang där jag känner att jag bidrar? grundläggs vår kommunikativa identitet.

Yes I Do!

(Sucre, 2006; Mora, 2007, Hjällbo, 2012)

Medfödd förmåga att uttrycka oss

“All humans have an evolved capacity to ‘artify’, by means of aesthetic operations.“

(Countryman, Gabriel & Thompson, 2016, p. 6)

“Spontaneous vocalisations encompass the whole range of children’s unprompted, natural, expressive vocal soundings beyond spoken language. These musical expressions (are) socially embedded and culturally contingent.” (p. 3)

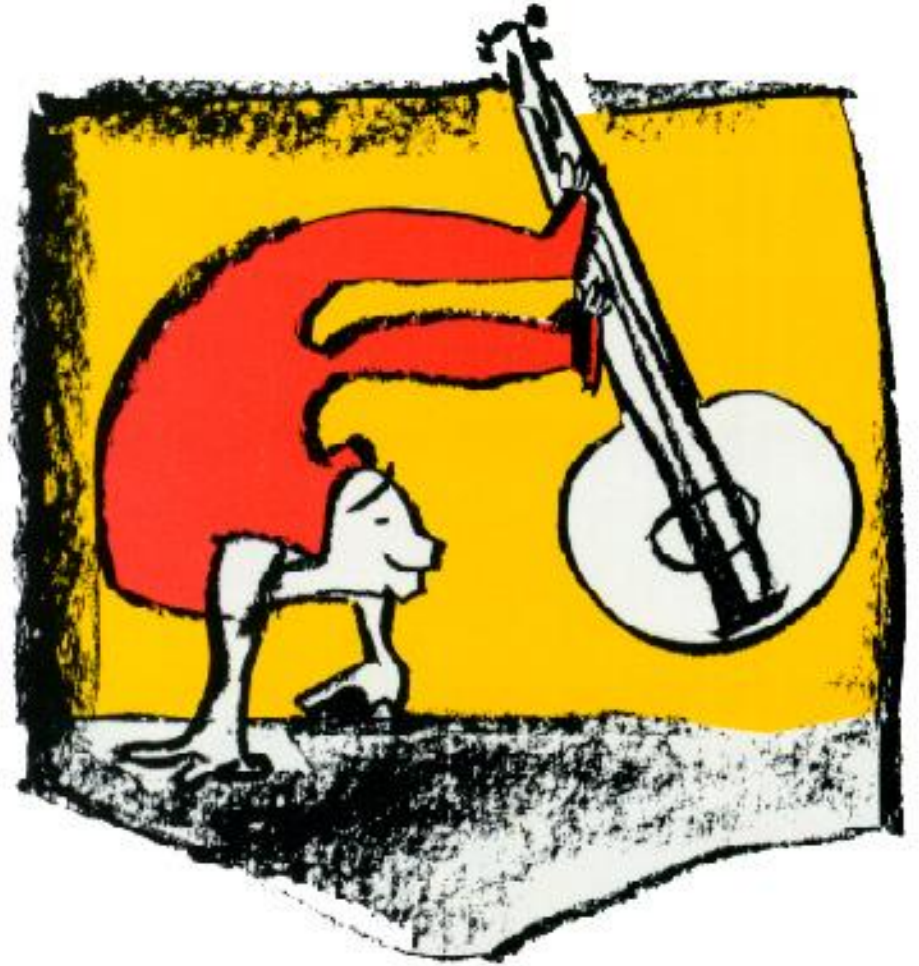
(Jederlund, 2022)

”Art is the social within us, and even if its action is performed by a single individual, it does not mean that its essence is individual.”

(Vygotsky, 1924/1971, s. 249).

*Tack ska Ni ha!
Leve FMS!*

Ulf Jederlund

Referenser

- Ainscow, M., & Messiou, K. (2018). Engaging with the views of students to promote inclusion in education. *Journal of Educational Change*, 19, 1-17.
- Aspelin, J. (2017). In the heart of teaching: A two-dimensional conception of teachers' relational competence. *Educational Practice and Theory*, 39(2), 39–56.
- Aspelin, J. (2018). *Lärares relationskompetens: Vad är det? Hur kan den utvecklas?* Liber.
- Bateson, G. (1972). *Steps to an ecology of mind: Collected essays in anthropology, psychiatry, evolution, and epistemology*. Jason Aronson.
- Bateson, G. (1979). *Mind and Nature – A Necessary Unity*. New York, E.P. Dutton.
- Bingham, C., & Sidorkin, A. M. (2004). *No Education without Relation*. Peter Lang.
- Biesta, G. (2004). Mind the Gap. In: Bingham, C. & Sidorkin, A.M. (Eds.), *No Education Without Relation*, 11–22. Peter Lang Publisher.
- Buber, M. (1990). *Det mellanmänskliga*. Ludvika: Dualis förlag.
- Countryman, J., Gabriel, M., & Thompson, K. (2016). Children's spontaneous vocalisations during play: aesthetic dimensions. *Music Education Research*, 18(1), 1–19.
[Http://dx.doi.org/10.1080/14613808.2015.1019440](http://dx.doi.org/10.1080/14613808.2015.1019440)
- Eneroth, Bo. (1987). *Hur mäter man vackert?* Stockholm. Natur och Kultur.
- Holmlund, C. (1988). *Barnets väg mot en värld av delade upplevelser: En modell för analys och beskrivning av spädbarnskommunikation 0–3 månader. Rapport nr 1*. Stockholm: Stockholms universitet, Pedagogiska institutionen.
- Jederlund, U. (2022). Spontansång och kommunikativ identitet. *Socialmedicinsk Tidskrift. Temanummer Musikterapi i vård och omsorg*, (99) 5-6, 697-708.

- Jederlund, U. (2021). *Trustful Relationships and School Development*. Diss. Stockholm University.
- Jederlund, U. (2023). *Musik och språk. Ett vidgat perspektiv på språkutveckling och kommunikativ identitet*. Tredje omarbetade upplagan. Liber.
- Juul, J., & Jensen, H. (2009). *Relationskompetens i pedagogernas värld*. 2:a upplagan. Liber.
- Lindgren, Nils & Sundin, Bertil. (1946). *Triangeln. Organ för Musikskolan Handen*. Nr. 1/-46.
- Ljungblad, Ann-Louise. (2016). *Takt och hållning – en relationell studie om det oberäkneliga i matematikundervisningen*. Diss. GU.
- Løvlie, L. (2007). Takt, humanitet och demokrati. In Y. Boman, C. Ljunggren, & M. von Wright (Eds.), *Erfarenheter av pragmatism*. Studentlitteratur.
- Mehrabian, X. (1969/1981). Se: Witt, P. L., Wheelless, L. R., & Allen, M. (2004). A meta-analytical review of the relationship between teacher immediacy and student learning. *Communication Monographs*, 71(2), 184–207.
- Ramberg, J., & Watkins, A. (2020). Exploring inclusive education across Europe: some insights from the European Agency Statistics on Inclusive Education. *FIRE: Forum for International Research in Education*, 6(1), 85-101.
- Scheff, T.J. (1990). *Microsociology: discourse, emotion, and social structure*. Chicago: University of Chicago Press.
- Stern, D. (2010). *Forms of Vitality – Exploring Dynamic Experience in Psychology, the Arts, Psychotherapy and Development*. New York: Oxford University Press
- Trevarthen, C. (1988). Infant's Trying to Talk: How a Child Invites Communication from the Human World. I: R. Söderbergh (red.). *Children's creative communication*. Lund: Kent.
- van Manen, M. (1991/2015). *The Tact of Teaching. The Meaning of Pedagogical Thoughtfulness*. Routledge.
- von Wright, M. (2000). *Vad eller vem? En pedagogisk rekonstruktion av G.H. Meads teori om människors intersubjektivitet*. Diss. Daidalos.
- Wosch, T. & Wigram, T. (2007). *Microanalysis in Music Therapy. Methods, Techniques and Applications for Clinicians, Researchers, Educators and Students*. London: Jessica Kingsley Publishers.
- Vygotsky, L. (1924/1971). *The Psychology of Art*. Cambridge: The M.I.T. Press.